

היום נלמד בעזרת ה':

פסחים דף כג

למדנו בדף הקודם - שבגלל שכתוב "שְׁלֹשׁ שָׁנִים יְהִיֶה לָכֶם עֲרָלִים" והיה מקום לומר ש"לכם" הכוונה שהוא יהיה שלכם ליהנות ממנו, לכן ריבה הכתוב את עניין הערלה שלש פעמים ללמדנו שהערלה אסורה בהנאה.

א"כ מדוע כתוב "לָכֶם"? תירוץ: לרבות את האילן הנטוע לצורך רבים (= כגון באמצע הדרך) שנוהג בו איסור ערלה. ולדעת רבי יהודה למעט את האילן הנ"ל מאיסור ערלה.

הגמרא מוסיפה להקשות על רבי אבהו שסובר שבכל מקום שנאמר בתורה איסור אכילה הכוונה גם לאיסור הנאה:

6. תרומה אסורה באכילה לישראל שנאמר "וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ", ובכל זאת מותר לערב לישראל בתרומה למרות שהוא נהנה מכך (= שהוא יכול ללכת מחוץ לתחום). תירוץ: תרומה מותרת בהנאה, לפי נאמר "וְיִנְחָשֵׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם" ומשמע שהיא תהיה שלכם ליהנות ממנה. ולחזקיה (הסובר ש"לא יאכל" אינו כולל איסור הנאה וגם בלי הדרשה הנ"ל אנו יודעים שתרומה מותרת בהנאה, ולכאורה דרשה זו מיותרת) "תְּרוּמַתְכֶם" הכוונה לתרומה של כל ישראל ודרך הכתוב לדבר בלשון זו.

7. נזיר אסור באכילת ענבים ובכל היוצא מהם, ובכל זאת מותר לערב לנזיר בין למרות שהוא נהנה מכך (= שהוא יכול ללכת מחוץ לתחום). תירוץ: לנזיר מותר ליהנות אף במה שנאסר עליו לאכול מחמת נזירותו, שנאמר "כֹּל יְמֵי נְזִירוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְּוֹן הַיַּיִן מִחֲרָצִים וְעַד זֶג לֹא יֹאכַל" ומשמע שזה יהיה שלו ליהנות בו. רב אשי מתרץ: נאמר בנזיר "קֹדֶשׁ יְהִיֶה גְדֹל פֶּרַע שְׁעָר רֵאשׁוֹ" ללמדנו שרק שערות ראשו אסורות בהנאה אבל אין דבר אחר (= כגון יין) אסור בהנאה.

8. חדש (= תבואה חדשה) אסור באכילה עד יום ט"ו בניסן שבו מקריבים את קרבן העומר, וכן אסור לקצור תבואה חדשה, ובכל זאת מותר לקצור לשחת (= כשהתבואה

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

עדיין עשב) לצורך מאכל בהמה למרות שהוא נהנה מכך. תירוצ: מותר ליהנות מ'חדש', לפי שנאמר "וַהֲבִאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן" ומשמע שהוא יהיה שלכם ליהנות ממנו. ולחזקיהו (הסובר ש"לא יאכל" אינו כולל איסור הנאה וגם בלי הדרשה הנ"ל אנו יודעים ש'חדש' מותר בהנאה, ולכאורה דרשה זו מיותרת) "קְצִירְכֶם" הכוונה לקציר של כל ישראל ודרך הכתוב לדבר בלשון זו.

9. שרצים אסורים באכילה שנאמר "וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל", ובכל זאת הציידים שנזדמנו להם מינים טמאים (= דווקא אם הזדמנו אבל אסור לצודם לכתחילה) מותר להם למוכרם לנכרים. תירוצ: מותר ליהנות מהם לפי שנאמר "שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם" ומשמע שהם יהיו שלכם ליהנות מהם, והטעם שאסור לצודם לכתחילה משום שנאמר "וְשֶׁקֶץ יְהִי לָכֶם" ומשמע שישארו בהוויתם (= באיסורם).

קושיא על חזקיהו (הסובר שרק דבר שנאמר בו "לא יאכל" נאסר בהנאה): מדוע התורה כתבה בשרץ "לא יאכל" שמשמעותו שהוא אסור בהנאה והוצרכה לכתוב "לָכֶם" להתירו בהנאה? שלא תכתוב "לא יאכל" (אלא "לא תאכל") וממילא לא תצטרך לכתוב "לָכֶם"? תירוצ: בדיוק מכח קושיא זו חזקיהו לומד ש"לא יאכל" משמעותו אף איסור הנאה, כלומר מכך שנאמר כאן "לא יאכל" והוצרכה התורה לומר "לָכֶם" להתירו בהנאה, משמע שבכל מקום שנאמר "לא יאכל" הוא כולל בתוכו אף איסור הנאה, ולכן בשרצים צריך לימוד מיוחד - "לָכֶם" ללמדנו שהם מותרים בהנאה.

10. חמץ אסור באכילה, ולמדנו בברייתא שרבי יוסי הגלילי סובר שחמץ מותר בהנאה. תירוצ: בחמץ נאמר "וְלֹא יֵרָאֶה לָךְ שְׂאֹר" ומשמע שהוא יהיה שלך ליהנות ממנו.

ולדעת רבנן האוסרים חמץ בהנאה - הפסוק הנ"ל מלמדנו שאסור שימצא ברשותך חמץ שלך, אבל אין איסור שימצא ברשותך חמץ של נכרים ושל הקדש. ורבי יוסי לומד דין זה מכך שכתוב בתורה פעמיים "לָךְ" לגבי חמץ. וחכמים דורשים את הפעמיים "לָךְ" ללמדנו שלא עוברים על איסור 'בל יראה' בין על חמץ של נכרי שנמצא בשליטתך ובין על חמץ של נכרי שלא נמצא תחת שליטתך. ורבי יוסי לומד דין זה מכך ששלשה פעמים נכתב בתורה "לָךְ" לגבי חמץ. ולדעת חכמים צריך לכתוב שלוש פעמים "לָךְ" - אחד לשאור ואחד לחמץ ללמדנו שהוא לא עובר על חמץ ושאור של אחרים, ואחד ללמדנו שאינו עובר על חמץ של נכרי הנמצא תחת שליטתו.

(המשך מדף קודם ↑)

לימא כתנאי: הגמרא רוצה להעמיד את המחלוקת של רבי אבהו וחזקיה במחלוקת קדומה של תנאים:

התורה אסרה לאכול חלב אך התירה לעשות בו מלאכה "וחלב נבלה... יעשה לכל מלאכה". מדוע התורה הדגישה 'לכל'? לדעת רבי יוסי הגלילי כשהתורה אוסרת חלב באכילה כלול בזה גם איסור הנאה, וצריך פסוק מיוחד להתיר אותו. ולכן הוצרכה התורה לחדש שחלב מותר בהנאה לא רק לצורך גבוה - כגון למשוח עורות בחלב לבדק הבית במקדש (כך היינו סבורים ללא החידוש, מכיון שחלב מותר כבר 'באכילה' לגבוה – במזבח), אלא גם לצורך הדיוט ('לכל').

לדעת רבי עקיבא כשהתורה אוסרת חלב באכילה לא כלול בזה איסור הנאה, ואין צורך בפסוק מיוחד בשביל להתיר אותו. אלא הפסוק המתיר במלאכה מדבר לענין טהרה, שחלב נבילה אינו בכלל טומאת הנבלה ומותר למשוח איתו כלים טהורים. ועדיין היינו סבורים שכל זה דווקא להדיוט, אך לא למשוח בו כלי קודשים - לכן חידשה התורה 'לכל'.

נמצא שנחלקו האם כשכתוב 'לא תאכלו' הכוונה גם לאיסור הנאה, או רק לאיסור אכילה.

הגמרא דוחה: לכולי עלמא איסור אכילה כולל גם איסור הנאה. המחלוקת היא האם החלב (והגיד) נכללים בבשר של הבהמה, וממילא כשהותר הבשר בהנאה הותר גם החלב, או לא. לדעת רבי יוסי הגלילי הם לא נכללים בבשר, לפי זה לאחר שהתורה התירה בהנאה את הבשר (בפסוק "לא תאכלו כל נבלה – לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה"), עדיין הוצרכה להתיר במפורש את החלב ("וחלב.. יעשה לכל מלאכה"). אך לדעת רבי עקיבא הם נכללים בבשר, לפי זה לאחר שהתורה התירה בהנאה את הבשר, לא הוצרכה להתיר במפורש את החלב, אלא פסוק זה בא לטהר את החלב.

וריה ג' אשנחן חלב: הגמרא מבררת מה מקור של רבי יוסי הגלילי להתיר גיד בהנאה, כי בפסוקים הנ"ל מדובר רק על חלב?

הגמרא מתרצת (בתירוץ השני) המקור מקל וחומר מחלב. לעיל למדנו שדעת רבי שמעון שגיד אסור בהנאה, נמצא שהוא לא מסכים עם הלימוד בקל וחומר מחלב. מכיון שחלב הותר באכילה אצל חיה, ואילו גיד לא הותר אצל חיה (ונמצא שיש לצד החומר קולא, ואילו לצד הקל יש חומרא). רבי יוסי הגלילי לא מסכים עם הפירכה של רבי שמעון, מכיון שעדיין יש ללמוד קל וחומר בבהמה עצמה מחלב לגיד.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

חזקיהו ורבי אבהו במאי פליגי: כל המקרים המובאים בפסוקים לעיל, יישיבה הגמרא מדוע אפילו שנאמר בהם 'לא תאכלו' הם מותרים בהנאה לדעת רבי אבהו. כך שבסופו של דבר לא נמצא שום פסוק שהם חולקים עליו, חוץ מחמץ אליבא דרבנן, ושור הנסקל אליבא דכולי עלמא – שהם אסורים בהנאה, ונחלקו מה המקור לכך: האם מ'לא יאכל', או מנבילה. אך עדיין אין שום נפקא מינה במקרה שהם חולקים עליו?

מחלוקתם האם חולין שנשחטו בעזרה אליבא דרבי יהודה - אסורים מדאורייתא או מדרבנן. הבהרת הדברים: רבי אבהו למד מנבילה "לא לאכלו כל נבילה.. לגר אשר בשעריך תתננה" מכאן שאכילה כוללת הנאה, שלכן התורה הצריכה להתיר נבילה בהנאה.

ונחלקו התנאים בפסוק זה. לדעת רבי מאיר בין לגר בין לנכרי מותר בנתינה או במכירה. לדעת רבי יהודה דווקא לגר בנתינה ולנכרי במכירה. לדעת רבי יהודה אי אפשר ללמוד מנבילה שאסורה גם בהנאה, כי התורה לא הוצרכה לכתוב שמותר בהנאה אלא רק שלגר דווקא בנתינה ולנכרי במכירה. לרבי אבהו אליבא דרבי יהודה לומדים מ'לכלב תשליכון אותו' שדווקא כאן התורה התירה בהנאה, אבל שאר איסורי אכילה שבתורה כוללים גם איסור הנאה.

חזקיהו סובר 'לא יאכל' בא למעט ששור הנסקל וחמץ בפסח אסורים בהנאה. ו'לכלב תשליכון אותו' בא למעט דווקא 'אותו' מותר ליהנות ממנו, אבל חולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה מדאורייתא (חולין שנשחטו בעזרה דומים ל'בשר בשדה' דהיינו בשר שנשחט חוץ למחיצתו שדינו כטריפה, כפי שהתבאר לעיל בדף כב).

רבי אבהו סובר 'אותו' בא למעט שור הנסקל וחמץ בפסח אסורים בהנאה, ממילא חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אלא מדרבנן.

(אמנם אליבא דרבי מאיר שבכל מקום שהתורה כתבה אכילה נכלל גם איסור הנאה, ממילא לא צריך 'אותו' ללמד ששור הנסקל וחמץ אסורים בהנאה, אלא ללמד שחולין שנשחטו בעזרה אסורים מדאורייתא).